

Publicerad av

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU)

Publikationens namn

Utbildningssystemets förmåga att svara på utmaningar för kontinuerligt lärande vid plötsliga strukturomvandlingar

Författare

Frisk, T., Isoaho, K., Hietala, R., Kotiranta, L., Hirsjärvi, I., Huttula, T., Kankare, P., Löytänen, O., Myllykangas, P., Mäki, M., Stenbacka, Å. & Suomala, P.

Under åren 2020–2022 genomförde Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) en utvärdering där man granskade utbildningssystemets förmåga att svara på utmaningarna med kontinuerligt lärande i plötsliga strukturomvandlingar. Utvärderingen ingick i NCU:s plan för utbildningsutvärderingar 2020–2023, och fokuserade på yrkesutbildning och högskoleutbildning. I utvärderingen granskades både positiva och negativa plötsliga strukturomvandlingar.

Då utvärderingen planerades hördes myndigheter och intressentgrupper med anknytning till kontinuerligt lärande. I genomförandeskedet utsågs en utvärderingsgrupp med sakkunskap från yrkesutbildning och högskoleutbildning, kontinuerligt lärande inom utbildningstjänsterna för befolkningen i arbetsför ålder, arbetskraftsförvaltning, regional utveckling och specialfrågor om arbetslösa arbetssökande. I utvärderingsgruppen ingick också studeranderepresentanter.

I utvärderingen genomfördes två omfattande datainsamlingar. Den nationella bilden av yrkesutbildningsanordnarnas och högskolornas verksamhet bildades utifrån en självutvärderingsenkät riktad till alla utbildningsorganisationer. Två konkreta exempelfall valdes för att få preciserande information om utbildningsorganisationernas och andra centrala aktörers agerande i situationer med plötsliga strukturomvandlingar. Personer med anknytning till de två fallen intervjuades. Som exempel på fall valdes plötsliga strukturomvandlingar inom träförädlingsindustrin och plötsliga strukturomvandlingar inom batteriindustrin.

De viktigaste resultaten av utvärderingen var följande:

- Anordnarna av yrkesutbildning och högskolorna har i genomsnitt god förmåga att svara på utmaningarna med kontinuerligt lärande vid plötsliga strukturomvandlingar. Förmågan varierar dock mellan olika utbildningsstadier och beroende på utbildningsorganisationernas olika funktioner. Det förekommer också variation mellan RFV-områdena.

- Utbildningssystemets förmåga att svara på utmaningarna med kontinuerligt lärande vid plötsliga negativa strukturomvandlingar är ganska god.
- Utbildningssystemets förmåga att svara på utmaningar med kontinuerligt lärande vid plötsliga positiva strukturomvandlingar är nöjaktig.

Inom utbildningssystemet i sin helhet identifierades bland annat utvecklingsområdena: samarbetsmodeller vid plötsliga strukturomvandlingar, prognostisering och finansiering av små kompetenshelheter. I synnerhet vid positiva plötsliga strukturomvandlingar behövs nya nationella och regionala verksamhetsmodeller.

Anordnarna av yrkesutbildning och högskoleutbildning har redan många fungerande utbildningsmodeller som har prövats i samband med snabba förändringar i arbetslivet. I synnerhet vid negativa plötsliga strukturomvandlingar finns redan etablerade nationella och regionala samarbetsmodeller där utbildningsorganisationerna deltar som aktörer.

Den redan tidigare förvärvade erfarenheten av att genomföra utbildningstjänster i samband med snabba förändringar i arbetslivet är i många fall kopplad till utbildningsorganisationernas förmåga att förbereda sig för plötsliga strukturomvandlingar och fungera som en part i det region- och branschspecifika utvecklingsarbetet. Kopplingen mellan resultaten av erfarenheten och självutvärderingen syns något tydligare i yrkesutbildningen än i högskoleutbildningen.

De nationellt sett mest centrala utvecklingsområdena inom yrkesutbildningsanordnarnas verksamhet hänför sig till mängden samarbete med intressentgrupperna i genomförandet av utbildningarna samt till förmågan att utveckla utbildningstjänster riktade till vuxenbefolkningen i arbetsför ålder. De viktigaste utvecklingsområdena vid högskolorna är kopplade till tillgången på undervisningspersonal och kompetensen i situationer där arbetslivet förändras snabbt. Dessutom finns det utvecklingsområden som gäller samarbetet med andra aktörer särskilt i det skede då utbildningarna genomförs. Det är svårt att få undervisningspersonal inom branscher där det råder brist på arbetskraft, och i sådana fall där utbildningsorganisationer och företag konkurrerar om samma personer. Samma fenomen syns också inom yrkesutbildningen, till exempel inom de tekniska branscherna.

I utvärderingen granskades separat hur utbildningssystemet svarar mot arbetsgivarnas behov och individernas behov vid plötsliga strukturomvandlingar. Resultaten visar att utbildningssystemet för närvarande bättre motsvarar individernas behov än arbetsgivarnas.

Utvärderingsrapporten innehåller ett separat kapitel med beskrivningar av särdragen hos en utbildningsorganisation som är väl förberedd på förändringar i arbetslivet, samt drag hos en fungerande utbildningstjänst. Kännetecknen för en fungerande utbildningstjänst beskrivs ur både arbetsgivarnas och individernas synvinklar.

I utvärderingen gavs också utvecklingsrekommendationer till undervisnings- och kulturministeriet, arbets- och näringsministeriet, Utbildningsstyrelsen, Servicecentret för kontinuerligt lärande och sysselsättning, NTM-centralerna, arbets- och näringsbyråerna, landskapsförbunden, anordnarna av yrkesutbildning och högskolorna.

I utvecklingsrekommendationerna till undervisnings- och kulturministeriet betonades bland annat att man i de kommande reformerna av yrkesutbildningen och högskoleutbildningen ska säkerställa att perspektiven för kontinuerligt lärande och plötsliga strukturomvandlingar beaktas i tillräckligt hög grad. Arbets- och näringsministeriet rekommenderades att utveckla egna regionala och nationella verksamhetsmodeller för positiva strukturomvandlingar.

För anordnare av yrkesutbildning och högskolor rekommenderades bland annat att utbildningsorganisationerna ska bedöma särdragen i sin egen organisation och verksamhetsmiljö och definiera vilken beredskap och vilka utvecklingsåtgärder som krävs för att agera vid plötsliga strukturomvandlingar. Det rekommenderas att beredskapen inför plötsliga strukturomvandlingar och utvecklingen av utbildningstjänster för vuxna i arbetsför ålder kopplas till utbildningsorganisationernas strategier och kvalitetssystem. I rekommendationerna fästes dessutom uppmärksamhet vid att anordnare av yrkesutbildning och högskolor borde ha fungerande interna strukturer och processer för att agera i snabba förändringssituationer i arbetslivet tillsammans med olika samarbetspartner. Vid snabba förändringar i arbetslivet är det viktigt att de anordnare av yrkesutbildning och högskolor som tillhandahållit utbildningstjänster delar med sig av sina verksamhetsmodeller som visat sig fungera för andra utbildningsorganisationer i planeringen, genomförandet och utvecklingen av utbildningarna.

Nyckelord: kontinuerligt lärande, plötslig strukturomvandling, anordnare av yrkesutbildning, högskola, negativ strukturomvandling, positiv strukturomvandling, utbildningstjänst, sysselsättning, befolkningen i arbetsför ålder, prognostisering